

Kulturhistorisk rapport

Udgravning ved Flødalsminde,
Svenstrup J

Bebyggelse fra yngre romersk jernalder og
yngre bronzealder

J.nr. ÅHM 6055 Område B Øst

Udgravning september-november 2018.

Rapport udfærdiget af: Thomas Rune Knudsen

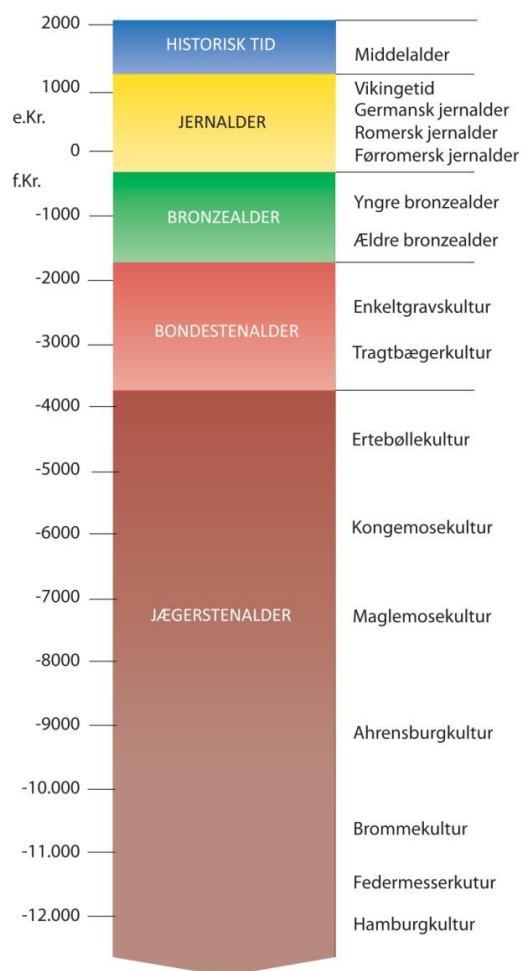
Telefon: 99 31 74 00

E-mail:

historiskmuseum@aalborg.dk

Indholdsfortegnelse

Indledning.....	2
Undersøgelsens baggrund	3
Lokalområdet i oldtiden	3
Undersøgelsens resultater	5
Sammenfatning og perspektivering	10
Hvis du vil vide mere	11

Indledning

I efteråret 2018 gennemførte Nordjyllands Historiske Museum en arkæologisk udgravning på et ca. 1,5 ha stort areal beliggende syd for Svenstrup i Flødalsminde. Efter feltarbejdet er der blevet gjort status over udgravningens resultater, som nu foreligger i dette format som en populær gengivelse af resultaterne, som findes i den arkæologiske udgravningsberetning. Den arkæologiske beretning, genstandsmateriale samt digital dokumentation bliver opbevaret af Nordjyllands Historiske Museum.

I forbindelse med udgravningen blev der udgravet ni huse fra den sidste halvdel af bronzealderen til den tidligste del af jernalderen (1100-300 f.Kr.). Længst mod nord blev der udgravet et gårdanlæg med hovedhus og sidebygninger, der er dateret til sidste del af yngre romersk jernalder til overgangen til ældre germansk jernalder (ca. 300-420 e.Kr.). Denne gård er fra samme hovedperiode, som den lille familiegravplads, som blev udgravet og beskrevet i Kulturhistoriske rapporter fra Nordjyllands Museum #79, som dækker udgravningen som forløb umiddelbart forud for nærværende udgravning, og er placeret syd herfor.

I den nordlige del af udgravningsfeltet kom der et uventet fund i form af en overpløjet dyssetomt fra midten af bondestenalderen (3700-3100 f.Kr.). Resultaterne fra udgravningen spænder hermed vidt, og dækker flere hovedperioder i oldtiden.

Gård

En gård er en fælles betegnelse for de bygninger, der har været knyttet sammen som en samlet enhed. En gård består af et langhus brugt som bolig og stald og derudover et eller flere udhuse. Desuden er der eventuelt et hegn, der indhegner gårdspladsen.

Opbygningen af gården ændrer sig gennem tid. Der er også forskel på, hvordan hegn, langhuse og udhuse til håndværk og opbevaring ser ud. Hvor langhuset fungerede som samlingssted for familien, må gårdspladsen have udgjort rammerne omkring mange af hverdagens sysler og gøremål. På gårdspladsen må der have været flere stier - til porten i hegnet og ud til marker og græsningsområder for dyrene. Det kunne være til brønden hvor man har kunnet få frisk vand, til møddingen hvor man har smidt sit affald - og til udhusene, hvor man har opbevaret sit forråd og haft sine værkstedsaktiviteter.

Undersøgelsens baggrund

Flødalsminde syd for Svenstrup er efterhånden blevet udgravet over flere omgange siden, der blev gennemført en større forundersøgelse af arealet, hvorved der fremkom 10 fundområder (fig. 1). Der skal gennemføres arkæologiske undersøgelser før arealerne kan frigives til anlægsarbejde. Forundersøgelsen blev gennemført i 2010 og 2011, og siden da er en god del af områderne blevet undersøgt. Heriblandt dækker nærværende rapport den østlige del af Område B. Resultaterne fra udgravningerne i de mellemliggende år kan ses på museets hjemmeside: <http://nordmus.dk/kulturhistoriske-rapporter/>

Aalborg kommune kontaktede i foråret 2018 Nordjyllands Historiske Museum, da der var hensigt om udstykning af nye industrigrunde på vestsiden af vejen, Hellebarden. Udgravningen blev igangsat og gennemført i efteråret 2019. Område A blev udgravet kort tid forinden.

Figur 1 Kort over de områder, som blev indstillet til udgravningen efter forundersøgelsen i Flødalsminde.

Lokalområdet i oldtiden

Øst for udgravningsfeltet ligger Østerådalen, som består af en tunneldal med vidtstrakte engarealer. Ådalen var dannet under den seneste istid, og udgjorde i stenalderen en langstrakt fjordarm. Nede ved åen gav engen gode græsningsmuligheder for kvæg og for indsamling af høslæt til opstaldede husdyr. Flødalsminde vest herfor ligger på en større bakkekam med en del lokale kuperinger. Udgravningsfeltet ligger med et fald mellem 42 m og 35 m over havets overflade, og falder markant mod syd, hvor en naturlig lavning har adskilt Område A og B i to naturlige enheder.

Figur 2 Lerkar fra Flødalsminde.

Flødalsminde er rig på fortidsminder, og spænder over det meste af oldtiden, som denne udgravning er et tydeligt tegn på. Fra bondestenalderen er der mod syd ved Område A fundet keramik, som stammer fra enkeltgravskulturen (2800-2400 f.Kr.), mens der mod øst ved Johndalsgård er flere keramikfund samt en træbygget kammergrav.

Område A og B er adskilt, men det har været muligt med lethed at gå imellem områderne, men at bygge i bræmmen imellem dem har ikke været muligt. I Område A er der seks langhuse, der har udgjort et lokalsamfund sammen med de nyopdagede bronze-/jernalderhuse fra nærværende udgravning. Mod øst ved

Johndalsgård, Område B, er også et stort langhus, som stammer fra århundrederne før bronzealderbebyggelsen i Flødalsminde. I bronzealderen har en række gravhøje også præget det lokale landskab, hvoraf en gravhøj er placeret i den vestlige, pt. uundersøgte, halvdel af Område B.

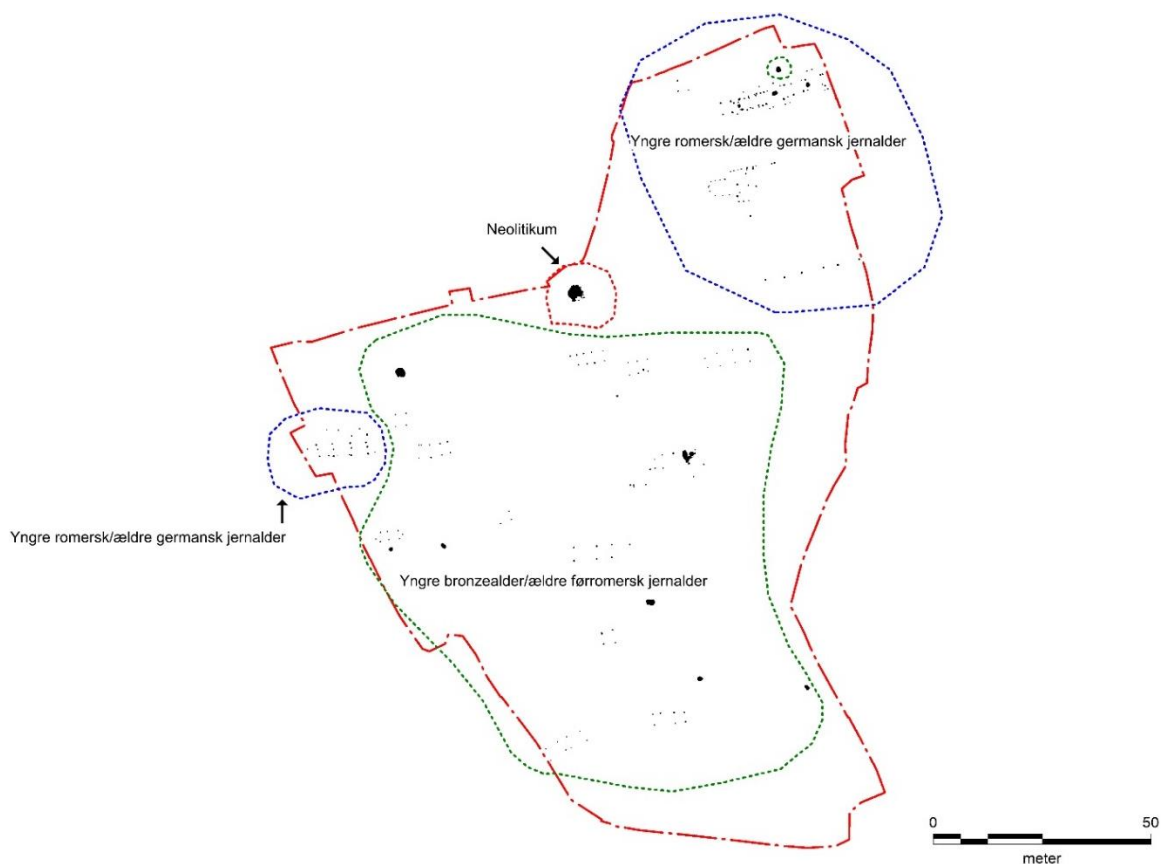
Figur 3 Grav under udgravning i Flødalsminde, Område A. Graven viste sig at være en rig kvindegrav.

Et imponerende hus er gårdanlægget fra yngre romersk jernalder, som blev udgravet under nærværende udgravning. Dette gårdanlæg er nogenlunde jævngammelt med en lille familiegravplads, som blev udgravet et par hundrede meter mod syd i Område A.

Undersøgelsens resultater

Ved udgravningen blev der fundet ni huse fra den sene bronzealder eller tidligste jernalder (1100-300 f.Kr.), et gårdsanlæg fra sidste del af yngre romersk jernalder (300-420 e.Kr.), et andet hus fra yngre romersk/ældre germansk jernalder, tre andre huse som generelt dateres til fra bronze- eller jernalder (1700 f.Kr. – 750 e.Kr.) samt en overpløjet dyssetomt (3700-3100 f.Kr.). Hertil er der udgravet flere gruber og andre anlæg, som var blevet anlagt i bronzealderen. I forbindelse med udgravningen blev der anvendt 139 genstandsnumre, som fordeler sig på bl.a. forskellige fund af lerkarskår, flintaffald og to skrabere af flint, som ofte kan have været anvendt til skindforarbejdning. Hertil er der hjemtaget flere jordprøver, hvorfra forkullede korn har kunnet anvendes til kulstof-14-datering. Kulstof-14 kan anvendes til at tidsbestemme alderen på, hvornår en organisme døde, f.eks. en kornkerne fra et stolpehul. Metoden er meget brugbar til at få præcise dateringer

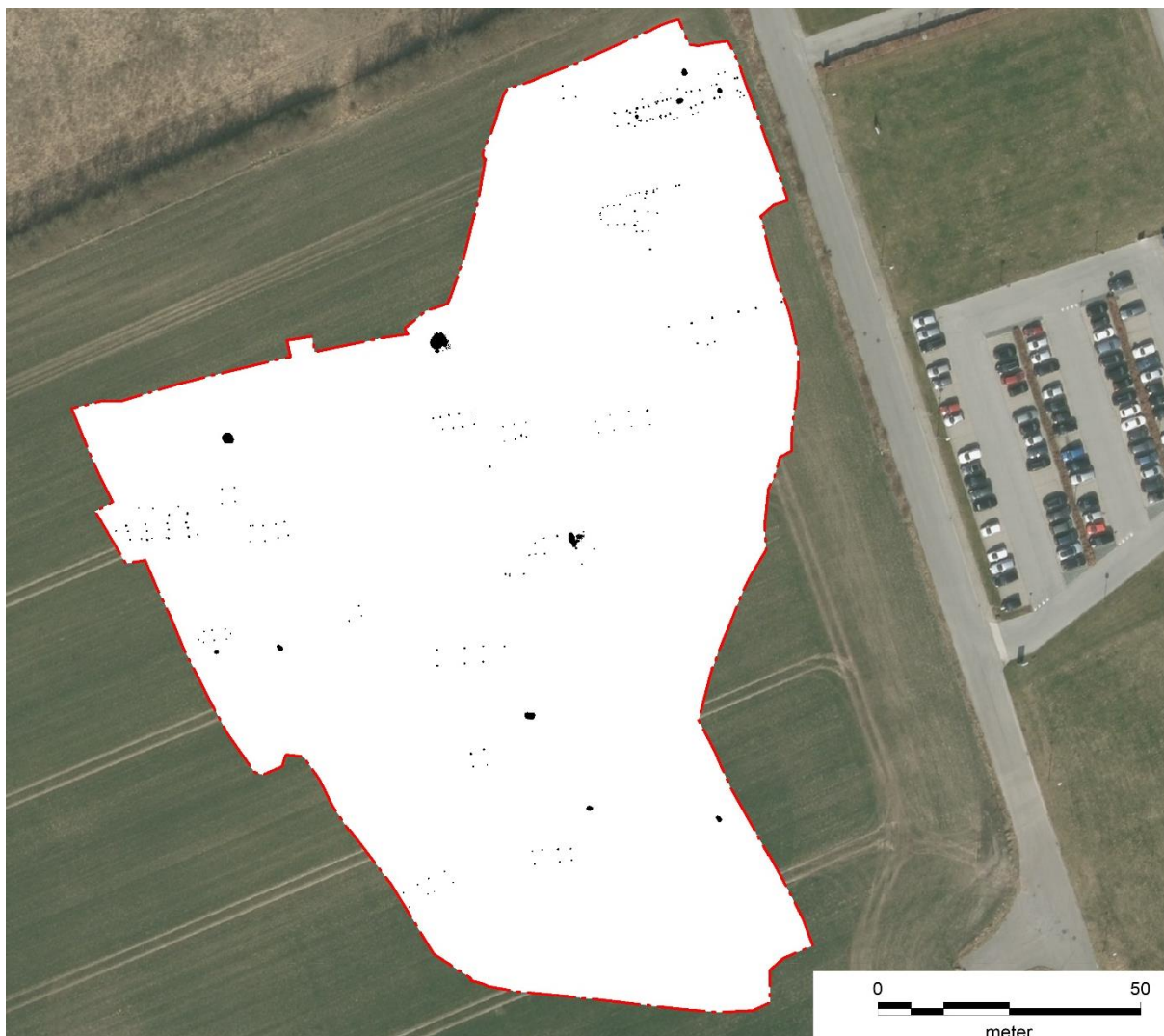
i de tilfælde, hvor der enten er tvivlsspørgsmål eller der er få genstande, som kan hjælpe til at fortælle alderen på et arkæologisk anlæg.

Figur 4 Grundplan over udgravningen med dateringer.

Figur 5 Flintskraber fra Flødalsminde.

Figur 6 Rentegning af grundplanen.

Det ældste fortidsminde var en mulig overpløjet dyssetomt. En dysse er en såkaldt storstensgrav: et gravanlæg opbygget af meget store sten. En dysse består af store bæresten, der har dannet kammerrummet og båret en stor overligger, som har udgjort loftet. Indgangen kan være flankeret af sten eller en tildækket gang. Imellem stenene har tørv og fliser udfyldt hulrummene. Gravanlægget var 3,8 m langt og 4,2 m bredt og var gravet 1,2 m ned i undergrunden. Anlægget er blevet kulstof-14-dateret til bondestenalderen. Under udgravningen af gravanlægget blev der fundet flintaffald, ildpåvirket flint og tørvefliser. Oftest vil der kunne findes tydeligere spor efter, hvor bærestenene har stået, men bevaringsgraden var så ringe, at disse ikke var bevaret.

Figur 7 Toppen af dyssetomten.

Figur 8 Stenlægningen.

I yngre bronzealder (1100-500 f.Kr.) blev arealet endnu engang bebygget. Husene lå med en indbyrdes afstand af 5-20 m, og de fleste af husene var dårligt bevarede. Jordprøverne fra husene var dog fundholdige

i form af trækul og forkullede kornkerner, så der var et godt materiale til kulstof-14-datering. I Flødalsminde blev der ved udgravningen i 2011 også gennemført kulstof-14-dateringer. Resultaterne var overraskende, da det viste sig at flere huse, som man troede hørte til yngre bronzealder var betydeligt yngre. Dermed var der fortilfælde for uventede resultater, som kan styrke vores indsigt i husudviklingen i både Flødalsminde, men også i Himmerland og på landsplan.

I den nordligste del af udgravningsfeltet var der under forundersøgelsen registreret en større mængde stolpehuller, og efter den fulde muldafrømning blev det klart, at stolpehullerne udgjorde konstruktioner, som var anderledes end de andre på pladsen. Gårdsanlægget udgøres af et centralt hovedhus med en økonomibygning mod syd og en lille bygning, evt. staklade mod nord. Antallet af stolpehuller viser, at huset er blevet genopbygget flere gange, og nok lå samme sted i et halvt århundrede, hvis ikke længere. Hustypologien og kulstof-14-dateringerne placerer gården i tidsrummet: 300-420 e.Kr. Denne datering er fra samme hovedperiode, som den lille gravplads ved Område A. Om det vitterligt har været en lille familiegravplads, som har tilhørt gården er dog lidt usikkert, da gravgodset i især en af gravene nok er en smule ældre.

Figur 9 Hovedhuset i gårdsanlægget. Huset fortsatte længere mod i retning mod og måske endda på den anden side af den nuværende asfalteret vej, så den har været endnu større end det som kan ses på fotoet.

Huse fra yngre romersk og ældre germansk jernalder (160-550 f.Kr.) er sjældne i Nordjylland og det er endnu sjældnere at man kan stykke en gård sammen med en gravplads, og dermed få indsigt, hvordan de samme menneskers dagligdagsliv og tiltænkte efterliv.

Sammenfatning og perspektivering

Den arkæologiske udgravning af den østlige halvdel af Område B i Flødalsminde har givet mere viden om flere hovedperioder i oldtiden. Udgravningen bidrager til videnspuljen om især bosættelsesmønstret og bebyggelsen igennem meget af oldtiden, gravskikken i midten af bondestenalderen (3700-3100 f.Kr.) og forholdet mellem bebyggelse og gravskik i yngre romersk/ældre germansk jernalder (300-420 e.Kr.).

De store udgravninger syd for Svenstrup gør, at de store historiske linjer kan ses i dets landskabelige og kulturhistoriske sammenhænge. Resultaterne i Flødalsminde er væsentlige i både lokalt, men også på et regionalt plan. Et særtegn ved Flødalsminde er, at oldtiden kan følges fra midten af bondestenalderen frem til og med vikingetiden. Hermed er det muligt at følge et lokalsamfund igennem flere tusinde år.

Hvis du vil vide mere

Som yderligere læsning kan anbefales følgende oversigtsværker.

Danmarks Oldtid, Stenalder 13.000-2.000 f.Kr., af Jørgen Jensen, 2001, Gyldendal.

Danmarks Oldtid, Bronzealder 2.000-500 f.Kr., af Jørgen Jensen, 2002, Gyldendal.

Danmarks Oldtid, Ældre Jernalder 500 f.Kr.-400 f.Kr., af Jørgen Jensen, 2003, Gyldendal.

Hertil kan der læses mere om Flødalsminde på museets hjemmeside: <https://nordmus.dk/kultuurhistoriske-rapporter/>:

Flødalsminde, Svenstrup J. Jordfæstegrave fra yngre romersk jernalder og bebyggelse fra yngre bronzealder og førromersk jernalder. Udgravet august-september 2018 af Thomas Rune Knudsen. ÅHM 6055 Område A.

Flødalsminde, Svenstrup J. Boplads fra ældre jernalder med 6-7 langhuse samt fem grave fra ældre romersk jernalder. Udgravet 2011 af Niels Haue. ÅHM 6055 Område D, E, F og G.

Flødalsminde, Svenstrup J. Boplads fra yngre bronzealder med 10 langhuse samt en enkelt grav fra ældre romersk jernalder. Udgravet 2012 af Niels Haue. ÅHM 6055 Område J og K.

Johndalsgård, Svenstrup J. Bebyggelse fra bronzealderen. Udgravet april-maj 2018 af Thomas Rune Knudsen. ÅHM 5978 Område B.

Johndalsgård, Svenstrup J. Træbygget kammergrav fra enkeltgravskulturen og aktivitetsområde fra grubekeramisk kultur og senneolitikum. Udgravet vinter 2019 af Karin Johannesen. ÅHM 5978 Område E.

Udgravningsdata

Flødalsminde, Svenstrup

- Nordjyllands Historiske Museum jnr. ÅHM 6055 B Øst
- Fund & Fortidsminder: 12.05.10. sb 89
- Kulturstyrelsen jnr. 18/03676
- Bygherre: Aalborg kommune
- Undersøgt areal: 15.320 m²
- Deltagere i udgravningen:
 - Arkæolog Thomas Rune Knudsen
 - Arkæolog Inger Laigaard
 - Arkæolog Philip Hansen
- Dokumentationsmateriale (fund, fotos, opmålinger m.v.) opbevares på Aalborg Historiske Museum, Vang Mark 25, 9380 Vestbjerg

